

ЛІТЕРАТУРА

1. Абдуллина О.А. Мониторинг качества профессиональной подготовки // Высшее образование в России.– 1998.– №3.– С.28-34.
2. Белкин А.С., Силина С.Н. Профессиографический мониторинг подготовки специалиста в системе высшего педагогического образования. Вып. 4.– Шадринск, 1999.– С.43-58.
3. Зайцева Л.А. Оценивание качества педагогической подготовки студентов в вузе средствами мониторинга: дисс... канд. пед. наук.– Тула, 1999.– 178 с.
4. Касьянова О. М. Мониторинг в управлінні навчальним закладом / Олена Миколаївна Касьянова // Управлінський супровід моніторингу якості освіти / Т. Б. Волобуєва. – Х.: Видав. гр. «Основа», 2004. – 96 с. – (Серія «Бібліотека журналу «Управління школою»; Вип. 1 (13)).
5. Майоров А.Н. Мониторинг как научно-практический феномен // Школьные технологии.– 1998.– №5.– С.25-49.
6. Матрос Д.М., Полев Н.Н., Мельникова Н.Н. Психологический мониторинг // Школьные технологии.– 1999.– №1-2.– С.3-21.
7. Орлов А.А., Исаев Е.И. Педагогический мониторинг и проблемы реабилитации школьников, проживающих в зоне Чернобыльской аварии // Вестник новых медицинских технологий, 1994.– Т.1.– 75-83.
8. Силина С.Н. Профессиографический мониторинг в педагогических вузах // Педагогика.– 2001.– №7.– С.47-53.
9. Туржанська О.С. Організаційно-педагогічні умови моніторингу якості підготовки майбутніх учителів математики: дис... канд. пед. наук.– Вінниця, 2012.– 198 с.

Ю. В. Лук'яненко,

*аспірант III року навчання кафедри нової та новітньої історії,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ПРОБЛЕМИ СХОЛАРНОЇ ІСТОРІЇ В ІСТОРІОГРАФІЧНІЙ СПАДЩИНІ П. М. МІЛЮКОВА

Схоларна історія, що акцентується в 1990-і рр. у зв'язку з переглядом традиційної в радянській науці схеми історіографічних класів, в 2000-і рр. перетворилася на пріоритетний напрямок сучасної історіографії. Однак, незважаючи на значний обсяг спеціальної літератури, генеалогія осмислення категорії «наукова школа» свідчить про безліч її трактувань, жодна з яких практично не стала оптимальним «маркером» в конкретних історико-наукових дослідженнях.

У реальній історіографічній практиці останніх років співіснують кілька різних дослідницьких підходів до вивчення схоларної історії. Представники першого вважають можливим замінити всі види «історіографічних класів» (напрямок, течія, наукове співтовариство, школа та ін.) єдиним – «школа». Протилежна, «антисхоларна», позиція полягає в тому, що активне включення в науковий інструментарій поняття «наукове співтовариство», ширше – «інтелектуальне співтовариство», у визначенні якого підкреслюється комунікаційний маркер, призвело до спроб заміщення ним старого поняття «школа». У розвитку даного підходу в сучасній наукознавчій літературі було піддано рефлексії стереотипне твердження про роль наукових шкіл, оскільки, по-перше, сама категорія «школа», на думку ряду західних учених, – атрибут переважно радянської науки; по-друге, школа як така являє собою організм з певним (найчастіше – короткостроковим) життєвим циклом, тому теза про «довго існуючі школи» слід проектувати не так на реально діючий науковий колектив, а на «триваючу наукову традицію».

Розвиваючи ці ідеї, представники четвертого підходу вважають, що «школа «багато в чому набуває свою «реальність» завдяки історіографічній традиції: її «ім'я» (назва та самоназва), структура, репутація і т.п. «маркуються» її представниками, «опонентами» або «прихильниками», історіографами науки, найчастіше – «пост фактум». Прихильники визнання

«реальності» шкіл як формальних і неформальних об'єднань типологізують школи по персональному (лідерському), комунікативному (безлідерському), інституційному, топонімізованому, освітньому, дослідницькому, дисциплінарному, проблемному і т.п. ознаками. Прихильники ієрархічного підходу до співвідношення «історіографічних класів» розглядають «школу» як один з видів (типів, форм) наукової спільноти, а також, розміщуючи цю категорію в тріаду «напрямок – течія – школа», мають на увазі певний логічний обсяг кожного з її складових. Прихильникам визнання «дидактичного (педагогічного) фактора» в якості обов'язкового маркера «школи» протистоять ті, хто вважає, що настільки «вузьке» сприйняття «школи» «суперечить реаліям історії науки, починаючи з ХХ в. У підходах до смислонасищення самого поняття «наукова школа «можна виділити прихильників «критеріальних рівнів» (сукупність декількох критеріїв школи як такої, структурованих за їх значимістю) і прихильників пріоритету т.зв. «нижнього рівня», якому відповідає певний «тип наукової культури» (специфіка конкретно-дослідного процесу). Топонімізований критерій визначення наукової школи акцентує феномен «регіональних шкіл».

В історіографію ще на початку 1920-х рр. була введена, наприклад, формула «одеська школа істориків» (В.І.Пічета). Проте всі зараховані до цієї школи вчені, в першу чергу, мали пряме відношення до Новоросійського університету, який представляв собою цілком самобутнє явище в межах свого існування (1865-1920). Традиції Новоросійського університету як «регіональної школи» внесли в ряд європейських університетів колишні професора, які емігрували до Європи в революційну епоху (Н.П.Кондаков, М.Г.Попруженко, А.В.Флоровській, П.М.Біцилли та ін.).

З 1990-х рр. нове геополітичне та соціокультурне поле детермінувало інтерес як до проблем регіоналістики в цілому, так і до схолярної історії «в регіональному вимірі»: новий імпульс отримали не тільки дослідження теоретичного характеру (з питань категоріального апарату схолярної історії), а й конкретно-історіографічні – про школи столичних і регіональних університетських центрів – Московського та Санкт-Петербурзького університетів (Д.О.Гутнов, Б.С.Каганович, В.П.Корзун, О.М.Цамуталі та ін.), про Київську школу / школу західноросійського права / (С.І.Михальченко), про Казанську школу всесвітніх істориків (Б.М.Ягудін), про Дніпропетровську історіографічну школу (І.І.Колеснік, Е.О.Чернов) і т.д. [1].

Серед основоположників регіонального напрямку в схолярній історії слід виділити Павла Миколайовича Мілюкова (1859-1943), який представив класичний зразок двох можливих ліній дослідження наукових шкіл. Перша – це аналіз школи як самобутнього історіографічного явища: в його роботах отримали свою характеристику та оцінку «скептична «школа, «юридична «школа, школа М. М. Покровського, євразійство. Друга лінія – це порівняльний аналіз шкіл різних університетських центрів. Ця лінія, власне, відобразила регіональний підхід до вивчення схолярної історії.

Серед провідних «університетських шкіл» П.М.Мілюков виділяв Петербурзьку, Московську і Київську школи істориків.

Характеристику Петербурзької школі П.М. Мілюков вперше дав у бібліографічному покажчику «Книга о книгах» [2, с. 68], визначивши її специфіку як «переважно історіографічний (вивчення джерел) «напрямок. Петербурзька школа, на думку П.М.Мілюкова, була створена в 1860-1870-ті роки професором університету К.М.Бестужевим-Рюміним в результаті його викладацької діяльності. Представники цієї школи за Мілюковим – Є. Є. Замисловський, С.Ф. Платонов, С.В. Рождественський, С.М. Середонін, І.П. Філевіч, М.Д. Чечулін, Є.Ф. Шмурло.

Для К.М. Бестужева-Рюміна було характерно включати етап критичного вивчення джерел в історіографічне дослідження, при цьому формальна критика джерел переважала, вважав П.М. Мілюков, над створенням узагальнюючих історичних досліджень. Звідси – історіографічні та джерелознавчі роботи представників школи превалювали над власне історичними узагальненнями.

Друга особливість школи – вивчення переважно давнього періоду російської історії і акцент на аналіз літописання. П.М. Мілюков підкреслював, що вивчення всього корпусу збережених джерел по Давній Русі, було найбільш сильною стороною критичного методу петербурзької школи. Водночас, П.М. Мілюков укладав, зловживання критичним методом, що виразилося

в педантизмі, гіперкритицизмі і відсутності серйозних історичних узагальнень, вели петербурзьку школу аж ніяк не по шляху прогресу історичної науки [3, ар.7; 4, ар.9,11,16-17,42,46,60-61; 2,с.61; 5, с.2; 6, с.161-163; 7, с. 312-318; 8, с.2; 9, с. 65,66; 10, с. 13,14]

Петербурзькій школі П.М. Мілюков протиставляв московську школу істориків.

С.М. Соловійов, на думку П.М. Мілюкова, не створив своєї школи. Тільки в 1980-і роки в Московському університеті завдяки В.О. Ключевському і П.Г. Виноградову з'явилася наукова школа. Семінари П.Г. Виноградова, вважав П.М. Мілюков, відіграли особливу роль у формуванні школи, тому що саме на цих семінарах студентська молодь опанувала новітні методи сучасної історичної науки. Однак початок школі поклали праці В.О. Ключевського, якому і належала чільна роль: часто московську школу П.М. Мілюков та інші історики називали «школою Ключевського».

До учнів В.О. Ключевського П.М. Мілюков відносив себе, О.О. Кізеветтера, М.К. Любавського, В.Є. Якушкіна. До молодшого покоління П.М. Мілюков зарахував С. В. Бахрушина, М. М. Богословського, Г.В. Вернадського, Ю.В. Готьє, О.І. Заозерського, О.І. Яковлева.

Формуванню школи, яка поставала в сприйнятті П.М.Мілюкова як «органічний напрямок» з акцентом на вивчення соціальної історії та історії установ, сприяла особлива атмосфера другої столиці: на відміну від офіційного Петербурга П.М.Мілюков підкреслював волелюбний характер Москви. На протигагу петербурзької школі московські історики головну задачу бачили не в збиранні фактів, а в їх поясненні і створенні синтетичних праць. Школа В.О.Ключевського, вважав П.М. Мілюков, зробила вплив і на петербурзьку школу, і на багатьох істориків країни.[4, ар. 16,59-60; 11, с. 116; 12; 6, с. 147, 162; 13, с. 15; 7, с. 315, 316, 319, 323; 14, с. 445; 15, с. 265; 8; 14, с. 444-446]

«Київську школу», або «південну школу російських істориків», П.М.Мілюков пов'язував зі «школою київського професора Антоновича «– всі ці поняття вживалися в роботах вченого як синоніми. Формування цієї школи П.М.Мілюков відносив до 1880 – х років і пов'язував з викладацькою діяльністю В.Б.Антоновича в університеті Св. Володимира. Серед безпосередніх учнів В.Б.Антоновича він виділяв О. М. Андріяшева, Д. І. Багалія, П. В. Голубовського, М. С. Грушевського, М. В. Довнар–Запольського, П. О. Іванова, В. Г. Ляско-ронського, М. В. Молчанівського.

Характерними рисами школи П.М.Мілюков вважав: звернення до федеративної теорії М.І.Костомарова, ідеалізацію давнього періоду слов'янської історії, дослідження місцевої (обласної) історії. Якщо перші дві риси київської школи викликали у П.М.Мілюкова критичне ставлення, то роботи з місцевої, фактично, регіональної, історії отримали схвальні відгуки вченого[3, ар. 14; 2, с. 67;14, с. 445]

П.М.Мілюков не робив чітких відмінностей між найменуваннями історіографічних класів: «напрямок – течія – школа», а в поняття «історіографія» включав вивчення джерел, що відображало початковий етап формування історії історичної науки як наукової дисципліни. Однак нові підходи до вивчення схолярної історії П.М.Мілюкова – аналіз наукової школи як самотнього історіографічного явища та аналіз регіональних шкіл, в першу чергу т. зв. «університетських», – склали значний внесок в розвиток схолярних досліджень в межах історіографічного дисциплінарного поля.

ЛІТЕРАТУРА

1. Попова Т.Н. Новороссийский университет как научная школа: К постановке проблемы // Университеты Юга России: история и современность: Материалы международной научно-практической конференции (г. Ростов-на-Дону, 15 февраля 2011 г.). – Ростов н/Д.: Foundation, 2011. – С. 252-257.
2. [Мілюков, П. Н.]. Б. Русская история / П. Н. Милуков // Книга о книгах: Толковый указатель для выбора книг по важнейшим отраслям знаний /Сост. многими специалистами; Под ред. И. И. Янжула при ближайшем участии П. Н. Милукова, П. В. Преображенского и Л. З. Мороховца. – М.: Изд. на средства Д.И. Тихомирова, 1892. – Ч. 1. – С. 61–71. – (В пользу голодающих).
3. Государственный архив Российской Федерации. Ф.579. Оп.1. Д.3404, Д. 3530.
4. Государственный архив Российской Федерации. Ф.Р-5856. Оп.1. Д.71.

5. Миллюков П.Н. В.И.Семевский // Речь. – 1916. – 22 сент. – № 261 (3644). – С. 2.
6. Миллюков П.Н. Воспоминания / Под ред. М.М.Карповича и Б.И.Элькина. – Нью-Йорк: Изд-во им. Чехова, 1955. – Т.1. – 438 с.
7. Миллюков П.Н. Два русских историка (С.Ф.Платонов и А.А.Кизеветтер) // Современные записки. -1933. – Т.LI.– С.311-335.
8. Миллюков П.Н. Привет В.А.Мякотину: (По поводу его приезда в Париж) // Последние новости.– Париж, 1923. – 1 февр. – № 854. – С.2.
9. Миллюков П.Н. Рец. на: Середонин С.М. Сочинение Джильса Флетчера «OftheRusse commonwealth», как исторический источник. – СПб., 1891. – * (Зап. историко-филологического фак. имп. Санкт-Петербургского ун-та. 4.27) // Русская мысль. -1892. – № 2. – С.64-66 отд. паг.
10. Миллюков П.Н. Три поколения // Сборник Русского исторического общества – Прага Чешская – Нарва, 1937. – Кн.3. – С.13-16.
11. Миллюков П.Н. Величие и падение Покровского: (Эпизод из истории науки в СССР) // Современные записки.-1937. – Т.LXV. – С.368-387.
12. Миллюков П.Н. В.О.Ключевский, как личность // Последние новости. – 1932. – 24 янв. – № 3959. – С.2-3; 26 янв. – № 3961. – С. 3
13. Миллюков П.Н. Государственное хозяйство России в первой четверти XVIII столетия и реформа Петра Великого. – СПб., 1892. – XVI, 736,156 с.
14. Миллюков П.Н. Источники русской истории и русская историография // Энциклопедический словарь / Изд. Ф.А.Брокгауз и И.А.Ефрон. – СПб.,1899. – Т.ХХVIII, полутом 55. – С. 430-446.
15. Миллюков П.Н. Мои университетские годы // Московский университет, 1755-1930: Юбил. сб. /Изд. Парижского и Пражского комитетов по ознаменованию 175-летия Московского ун-та; Под ред. В.Б.Ельяшевича,А.А. Кизеветтера и М.М.Новикова. – Париж, 1930. – С. 262-274.

О. А. Моргун,

кандидат філософських наук,

доцент кафедри філософії і соціальних наук,

ДВНЗ «Криворізький національний університет»

СИНЕРГЕТИЧНИЙ РЕСУРС КРЕАТИВНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ

Інтелектуальна діяльність може досягти певного високого рівня розвитку, коли долається «інформаційна ентропія» знання, його історичне розпорошення і втрата. Подібна втрата знання відбувається навіть не в разі його незбереження або прямого знищення, канонічної невідповідності ортодоксальним догматам, а внаслідок інформаційної «зміщеності оцінок», «зміщеності» суспільних цінностей і значень, їх викривлення при передачі знань або їх повної фальсифікації. Уперше подібне помітив Г.Хакен, котрий пов'язував «інформаційну ентропію» з «конечними перемінними» людської духовно-інтелектуальної діяльності в локальних неупорядкованих системах. Щоб з'явився феномен «безкінечної інформації» в разі творчо-інтелектуальної діяльності людини з синерго-креативною якістю треба перейти до «безперервних перемінних», здійснити трансформацію, синергоперехід від дискретних до «безперервних подій» [1; 88-89, 93]. А це можливо у понадвеликій системі, що інформаційно самоорганізується й самовпорядковується, не втрачаючи духовно-інтелектуальних надбань, а більш того, – їх нарощуючи. Для цього необхідно задіяти відповідні «параметри порядку», які здатні трансформувати енергетичні процеси в синергетичні шляхом формування єдиного інформаційного поля самоорганізації і зв'язків, що самовпорядковуються [1; 73, 75]. У суспільстві феномени синергізму можливі тільки в системі суспільної культури, коли налагоджуються соціокультурні процеси, що самовпорядковуються на основі історично-одвічних, непромінальних цінностей, а також творчо-інтелектуальної діяльності людини.